

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik Dr. Janez Bleiweis.

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 17. decembra 1853.

List 101.

Kako terden les ohraniti.

(Po dr. Lüdersdorfu *).

Kdor koli ima s stavbinim, to je tesarskim in mizarskim lesom (Bauholz) opraviti, ali kdor takega lesa potrebuje, nam bo rad poterdil, kakošna velika dobrota bi bila taka znajdba, po kateri bi se dal imenovani les delj časa terden ohraniti, ki se tako lahko pokvari in svojo terpežnost in vrednost zgubi. Ta potreba pa je toliko bolj očitna, ker gojzdi od dne do dne bolj pešajo, in kakor bo enkrat derv zmanjkalo za kurjavo, ako se ne začne bolji gospodarstvo v gojzdi, taka se bo zgodila tudi lesu za stavbe, tesarskemu in mizarskemu. Kadar tisti nesrečni čas doide, ne vém: al bo železo zamoglo les tako nadomestovati, kakor nadomestujeta premog in šota derva?

Že dolgo premišlujejo in skušajo umni možje, kako bi se dala pokvara stavbinega lesa odverniti, in že pred 50 leti so si prizadevali takošne namake iznajti, po katerih bi se dalo temu v okom priti, da bi za mizarske in tesarske potrebe posekani les ne gnjil in trohnel, ampak se terden ohranil. Težavna je ta reč; marsiktera skušnja je spodletela in marsikaj se je iznova skušalo.

Kako pa je to, da je tako težavno pomoček najti zoper to nadlogo, saj imamo vendar dosti tacihi stvari, ktere odvrčajo gnjilino? Res, da jih imamo dosti tacihi pomočkov, al kaj drugega je, kar dela napotke, in to je, da dosihmal ni bilo moč, lahko in brez velicnih stroškov takošne tekočine v les spraviti. Tesarski in mizarski les je namreč skoz in skoz z zrakom (luftom) navdan, in ta zrak se zoperstavlja vsaki tekočini tako, da bi se moral včasih leto in dan namakovati, da ga tekočina le za pavec premoči.

Med tem, ko se je poskušalo veliko veliko let dostojno namako znajti, je rastlinoznanstvo zvedilo, da rastline po koreninah in po deblu zamorejo serkati mnogoverstne tekočine, in da po tih potih posekana stvar gré gori do naj višjih vej in celo v perje.

Ta skušnja je pred 10 leti gosp. Boucherie-a pripravila, da je skušati začel les po ti poti napajati s tekočinami, ki naj ga varjejo gnjiline. V ta namen je deblo drevesa, ko je še v zemlji stalo,

tikoma tál krog in krog našagal, je zavotal okoli te zareze primerno skledico, v katero je vlijel neko raztopljeno rudninsko sol tako, da je tekočina čez zarezo stala in tedaj va-njo teči zamogla. Kmalu je drevo poserkalo vse, in v vsih vejah se je najdla po tem tista tekočina.

Po tem takem je bilo dokazano, da je mogoče po ti poti napojiti drevo s kakoršno koli tekočino. Al to je bila le skušnja za rastlinsko vednost, s katero se ni nič pomagano tesarjem in mizarjem. Kmalu se je Boucherie tudi sam prepričal, da tako ne bo šlo, zakaj drevesa v gojzdu s takimi okrožniki obdajati in te nalivati je lahko rečeno, pa težko storjeno. Kaj bi bilo, si misli Boucherie dalje, ko bi posekano drevo z odsekanimi vejami postavil v tako namako? Storil je, kakor si je mislil, — ali posekano deblo ni serkalo več; mrtvo je bilo in sesavne žilice niso serkale več.

Ko je Boucherie skušal in skušal po ti drugi poti svoj namen doseči, stopi Anglež Pajen leta 1846 na noge, in znajde les obvarovati gnjilobe. Al znajdba njegova je le za kratek les, kakoršen je za lesene pokladnice na železnicah; za te pa je tako dobro poterjena, da na Angležkem z vsimi pokladnicami tako ravna, ki so za veliko veliko let stanovitne v zemlji. Pa kdo bo po njegovem s sisalko (Luftpumpe) iz lesa zrak spravljaj in potem ga napajal s tekočino, ki ga varje gnjiline! Njegova znajdba je tedaj toliko kakor nič za potrebe kmetijske, ker za te mora biti vsaka reč lahka in ne draga.

(Dalje sledi).

Napredovanje sviloreje na Krajskem.

Po iskrenim prizadevanju rajnega gosp. J. Hradecki-ga prebujena sviloreja v Krajski deželi, kjer je bila od začetka francoskih vojev do leta 1830 popolnoma zapala, sedaj z veličanskimi koraki srečno napreduje. Že je murbnega drevja šestertjeto veliko nasajenega, v mnogih krajih lepo odraslega, in od leta do leta se bolj razširja murvoreja. Zlasti na Dolenskem, okoli Metlike po verlem izgledu gospoda tehanta V. Vouka, kakor tudi vst. Jerneju, v Mokricah, v Rakovniku in Veliki Vasi že toliko murbnega perja zraste, da po več centov židnih mešičkov (kokonov) v vsakem kraju na leto priredijo.

Mikaven izgled in opominovanje k sviloreji daje poslednji čas tudi visoko vladarstvo z zasajevanjem murv ob železnici, kar je z drevjem, ki ga mu je naša kmetijska družba po sila nizki ceni podala, tudi okoli Ljubljanskega kolodvora prav lepo izpeljalo. Ta naprava, ako bode speljana po celi železnici, bo sčasoma s pro-

*) Dr. Lüdersdorf je v letopisu pruske kmetijske družbe na znanje dal, kako se da tesarski in mizarski les dober ohraniti. Skušnje od več strah, ki jih je zvedilo vredništvo Dunajskega časnika: „Allg. Land- u. Forstw. Zeit.“, in ktere poterjujejo taisto ravnanje, napotijo tudi nas razglasiti ga. Vred.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, namreč
v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., scer 3 fl., za polleta
2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 21. decembra 1853.

List 102.

Kako terden les ohraniti.

(Po dr. Lüdersdorfu.)

(Dalje.)

Misli Boucherieve, da posekano drevo ne sërka več nobene tekočine zato, ker je nehala moč življenja v njem, pa mene zmotile niso; dozdevalo se mi je, da ravno posekano sočno drevo ni več nobene tekočine v-se jemalo le zatega voljo, ker je bilo že soka polno, kterega pa ni več zamoglo izpuhteti iz sebe, ker več perja ni imelo.

Kako bi se tedaj dalo napraviti, da bi spet hlapelo tako drevo, začel sem prevdarjati, in kaj nek mi pride na misel? Dobrotljiva mati natora, spomnem se, gotovo brez namena drevju ni dala debele skorje, ampak, davši mu jo, imela je namen, da sok po dolgi poti skozi deblo do vej in perja medpotoma preveč iz sebe ne izhlapi. Ako se tedaj drevo omlaji, gòlo deblo začne hlapeti in izpraznjeno soka je zdaj vse pripravno, da po debelu zamore se stekati tekočina, ktere se je napilo, ako je bilo z enim koncom vtaknjeno v njo.

Zastavica je tedaj na to vižo uganjena. Treba je sedaj le vediti, kako bi se dala uganjka ta v prid našemu namenu obračati.

Iz tega, kar smo sedaj zvedili, je tedaj gotovo, da les, kterega hočemo navdati s tako tekočino, ki ga bo varovala trohljivosti in gnjilobe, mora popolnoma sirov (frišen) biti, ker s suhim se ne da to storiti, ker je navdan že z zrakom, ki ne pusti druge tekočine več v-se. Na tem pa ni nič ležeče, ali je les sekan bil pozimi ali poleti. Poleti scer ni dobro mizarskega in tesarskega lesa sekati — pravijo — ker se takega radi červi primejo, ali nam sedaj za to ni nič mar, ker si zamoremo zvesti biti, da lesa, kterega smo po našem navdali s kako kotlovinsko in cinkovo soljó, se ne bo z lepo dotaknul červ. Vendar je za naš namenbolje sekati les pozimi zato, ker v hovji je pozimi smotoka manj, kakor poleti, in smotok je včasih zlo na poti našemu ravnanju.

Pervo in pravo je tedaj, da les, ki ga ločemo narediti terdnega, mora ravno sekan, to je, sirov (frišen) biti. Na tem pa, zlasti ako je les pozimi sekan bil, vender ni nič ležeče, če drevo že 4 ali 5 tednov leži, le da ni omlajen bil. To velja za vsako sorto lesa, naj je hovje ali listnato drevje, mehki ali terdi les.

Ktero tekočino pa si bomo sedaj izvolili, da z njo uterdimo les, to je, da varjemo ga gnjilobe?

Znano je dosto tacih stvari, ki so gnjilobi nasprotne, ali nam ni z vsimi pomagano: nam zamorejo le take dobre biti, ktere so gotove, zra-

ven pa kar naj bolj po ceni, posebno za to, ker po skušnjah mojih mora biti les dobro napit s tisto namako, in scer na 3 četert kubičnega deblovega prostora.

Kotlovinski vitriol (Kupfervitriol) in cinkov vitriol (Zinkvitriol) sta po sedanjih skušnjah tiste dvé soli, ktere zamoremo naj bolj pohvaliti, in ako bi zamogel cinkov vitriol popolnoma namestovati kotlovinskega v njegovi dobroti, postavili bi cinkovega na prvo mesto zavolj nižji cene. (Dalje sledi.)

Gospodarske drobtinice.

(Da se mleko ne zagriže), naj se položi en zvežček mete v mleko.

(Da se stenj pri svetilkah ali táht pri lampah ne kadi), je prav lahko pomagati. Stenji ali táhti naj se namočijo dobro v hudem kislu (jesihu) in za tem spet popolnoma posušé. Po tem goré, da se ne kadé in ne smerdé.

(Šurke prežene le-ta štupa gotovo): zmešaj 2 dela zmletega boraks-a, ki se v apoteki dobi, z 1 delom moke in 1 delom cukra. To štupo potrosi na tiste kraje, kamor šurki zahajajo in gotovo jih bodeš pregnal.

(Različna tečnost mesa). Gosp. Marehal v Kalpi je dolgo skušal zvediti: ktero meso ima več redivnega v sebi ter je po teh skušnjah zvedil: da naj bolj tečno je goveje, po tem piščetno, za tem svinsko, po tem kostrunovo in za tem telečje.

(Razložek med sreberno in kositreno žlico). Položi sreberno in kositreno ali železno pokositreno žlico v kumarovo salato. Kakošen razložek bodeš zapazil v 24 urah! Sreberna žlica je čez in čez polna strupenega zelenca (Grünspan), ki se je napravil iz razkrojene kotlovine, s katero je srebro zmešano, — kositrena žlica pa je čista, kakor je bila. Naj si zapomni to vsaka gospodinja!

Zgodovinski pogovor.

Dragi prijatelj!

Vprašate me: kako bi Vam jez gèrb (Wappen) ljubanskega mesta — draka na stolpu sedečega — razložil in jeli nima ta gerb kakošen zgodovinsk pomen. Serčno me veseli, da Vam je mar za domače starinstvo. Znal bi tudi kdo staro to znamje slovenskosti mesta Ljublane pofrankovati, zato se ne mudim z odgovorom.

Znano Vam je, da je indoslavensko božanstvo Živa imelo dvojno stran: dobro in zlo — belo in černo. Kot černo božanstvo so ga častili Indi, in Slovenci

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik Dr. Janez Bleiweis.

Veljajo zacelo leto po pošti
4 fl., scer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 24. decembra 1853.

List 103.

Kako terden les ohraniti.

(Po dr. Lüdersdorfu.)

(Dalje.)

Da se kotlovinski ali modri vitriol (Kupfervitriol) ne trati po nepotrebnem, mislim, da na 100 delov vode se ga mora vzeti naj manj 1 del (to je, 1 odstotek ali 1 procent); postavim, na vsak bokal ali pint (Mass) vode čez poldrugi lot dobre mere imenovanega vitriola, ki se rad raztopi v vodi; deževnica ali pa tekoča voda iz reke je pa za ta namen bolj pripravná kakor voda iz štirne, ki ima zmiraj nekoliko apna v sebi, po katerem vselej nekoliko kotlovine v zgubo gré. Ako bi pa le druge vode pri rokah ne bila, se zamore jemati tudi voda iz štirne; le se ji mora poprej enmalo hudičevega olja (na vsak bokal nekoliko kapljic) priliti. Da se pa lože raztopi vitriol, daj ga zdrobiti poprej in toplačo pomešaj nektere krat.

Kar pa utiče namakovanje lesa, se opravi to bolj počasi ali hitreje potem: ali je les dolg in debel ali pa so le bolj tanki kôli, zakaj gori že je rečeno bilo, da hitrejši serkanje se veže s hitrejšim hlapenjem; hlapenje pa se ravna po širjavi drevésa, ki ni v primeri s kubičnim deržajem. Ako tedaj drevó 6 pavcov debelo in 20 čevljev dolgo o 14 dnéh izhlapi svoj sok iz sebe in se osuši, ni misliti, da drevó, ki je na pol debelejši, čeravno enako dolgo, bi se osušilo v 28, ampak osuši še le v 42 dnevih.

Tudi po dolgosti stebila se ravna kraji ali dolgi čas namakanja, ktero naj se takole opravlja:

Če hočemo deblo, ki je od 1 do 8 pavcov debelo in 10 čevljev dolgo, na to vižo uterčiti, ga postavimo potem, ko je omlajeno bilo, pokonci v kak čeber ali kako kad, ktera je nalita z omenjeno vitriolovo vodo takó, da debila 8 do 12 pavcov globoko v ti namaki stojé.

To je vse. Le to imamo še omeniti: če so koli zlo tanki, kakor za hmelj, terte, fižol, in so 16 do 18 čevljev dolgi, naj se omlajijo le na pol njih dolgosti in scer tako, da spodnja polovica kola skorjo obderži, in namakovani koli ne smejo na soncu stati, sicer bi prepočasi serkali namako.

(Dalje sledi.)

Napredovanje sviloreje na Krajskem. in nekteri opomini svilorejcom.

(Konec.)

Kar utiče rejo svilnih gosenc ali sviloprejk, se je pri izmotavanju svilnih mešičkov ali kokonov skazala potreba svilorejce naše opomniti, da sviloprejke po do-

stalem drugem spanju nimajo nikoli preveč prostega zraka, in reči smemo, da večji del njih bolezin izvira od pomanjkanja čistega zraka. One ne potrebujejo ne veliko gorkote in tudi ne varovanja pred vetrom, gromom, bliskanjem, treskom, še dež jim ne škodva; nekoliko kasneje scer v taci okoljšinah dorastejo, so pa toliko zdraviše in överstejšje, več in tudi lepše svile dajo. Zlasti takrat, kadar se zapredujejo, potrebujejo čistega zraka, sicer predejo in dajo malo-vreden pridelk.

Naj sotedaj po dokončanem drugem spanju noter do zadnjega zmiraj na stečaj odperete vrata in okna stanic, v katerih se sviloprejke redijo. Tudi nikar ne zakrivajte sviloprejk o zapredovanju ne s platnom ne s papirjem. Naj lepši se zapredejo v oblancih ali na suhih vejah.

Svilna gosenca potrebuje 5 do 6 dni, da se popolnoma zaprede, in 20 do 25 dni potem, ko se je začela zapredovati, zloma metulj iz mešička.

Pred dokončanim delom motena gosenca rada neha presti, in iz predolgo ne pobranih mešičkov znajo metulji izlesti.

Obojni škodi oditi, kaže naj bolje: pobrati mešičke čez teden pe začetem zapredovanju, in jih koj žive prodati, ker vsakteri ne vé ali nima priložnosti jih prav in do dobrega pomoriti. Letos smo imeli priložnosti veliko preveč, viditi, da med mešički, ki so bili pomorjeni, je kmalo po tem vse polno bilo živih metuljev, ki so izlezli iz kokonov in so dvojno škodo napravili: prvič ima pregledani mešiček clo malo vrednosti, ker vse svilne nitke so na tistem mestu pretergane, — in drugič poserjejo metulji mešiček z obilnim blatom, ki nesnaži veliko družih mešičkov, kteri blizo njega ležé. Po tem takem se tisti zlo okupi, ki take nepopolnoma pomorjene kokone kupi. — Treba se nam je zdelo tega omeniti, da ne pride svilorejec sam v škodo, in da tudi kupca ne poškodje, ki se zanese, da je kupil mrtve kokone, po tem pa mu živi postanejo in ga v škodo nesó *).

Ako se bojo védli svilorejci naši in vsih slovenskih dežel po teh vodilih, bo od dné do dné veselejše napredovala koristna in prijetna sviloreja! Ljudoljub.

Zgodovinski pogovor.

(Konec.)

Naš učeni in pridni zgodovinar dr. Klun sicer v nekem zvezku: „Historische Mittheilungen“ navaja pisan dokument, da so Franki postavili Lublano, — ali ta dokument je iz novejših časov, in dokaz je težek, da

*) Čez in čez resničen in praktičen je ta opomin skušenega gosp. Ljudoljuba. Tudi kmetijska družba, skupuje letos kokone, se je prepirčala obilno, da dokaj mešičkov, ki so ji bili mervti prodani, se oživilo je in naključilo gori popisano škodo.

Vred.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., scer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 28. decembra 1853.

List 104.

Kako terden les ohraniti.

(Po dr. Lüdersdorfu.)

(Dalje.)

V namako postavljeni les jo sërka iz začetka hitro; treba je tedaj prve dni je toliko prilivati, da je je toliko, kot prvi dan v posodi. Sicer pa se hitreje ali bolj počasno sërkanje ravna tudi po gorkoti vremena in vlažnosti zraka, posebno pa po debelosti lesa. Prve dni stopa namaka vsacih 24 ur za 2 čevlja visoko, pozneje le poldrugi čevlj in zmiraj manj, kolikor dalji je les. Če se 6 do 8 pavcov debel in 10 čevljev dolg les namoči tačas že na pol svoje dolgosti, terpi vendar 10 do 12 dni, da se je vës napil. Koli za plotove, drevës, terte itd., katerim je treba le spodnje konce namočiti, ki pridejo v zemljo, so o 3 dnéh popolnoma dobri.

Se je les namočil kolikor je treba bilo, se vzame iz namake in postavi narobe, da se v spodnjem koncu debela obilniši nabrana namaka bolje razdeli. V 24 urah potem je les pripraven za rabo.

Na to vižo se napravi les za kmetijske potrebe terden za veliko veliko let. Al druga je stavbinim (tesarskim) lesom, kateri, če je debel in dolg, bi potreboval po ti poti preveč časa; sërkanje žile ne morejo namake kviško vleči tako lahko, kakor če je deblo tako po strani položeno, da kapljica kapljico tiši naprej.

Vsa priprava za tako namakovanje lesa obstoji iz 2 lesenih močnih trug, ena je večja, druga za toliko manjša, da se postavi v večjo tako, da je krog in krog med obéma še za 3 pavce prostora. Velikost te dvojne truge pa se ravna po številu debel, ktere hočemo ob enem namakati; visoka pa mora truga vselej kake 3 čevlje biti.

V obé stranske plati obéh trug se izreže kake 3 pavce nad truznim dnom toliko okroglih lukinj ena zraven druge, kolikor se jih izrezati dá brez škode za trdnost truge. Te luknje, ktere si morajo na obéh stranéh navstric stati, morajo biti tako široke, da se konci debel, ki se bojo namakale, potem ko so za kakih 10 pavcov omlajene bile, lahko vtaknejo skoz nje v trugo, in scer 2 do 3 pavce deleč v notranjo trugo.

Vsak bo lahko zapopadel, da ni mogoče štirvoglate in tako luknjate truge tako narediti, da bi ne spušala namake. Al temu se pomaga lahko z glino ali ilovco, ktera trdnost zamaši luknje, če je mastne sorte. Kjer je mastna lončarska glina pri rokah, je reč koj storjena. Kjer pa take gline ni, jo zamore ilovca nadomestovati, ktera pa mora biti izprana, da pride pesek iz nje. Čisto izprana ilovca je enaka rumenkasti mastni glini, le laporja

ne smé nič imeti v sebi. Da se tedaj dobro zamašite obé trugi, ki pa ste prav za prav le ena, in da se terdnost zamaše tudi njih luknje, skozi ktere se vtikujejo debela, naj se ravna takole: Naj poprej naj se napravi na dno večje truge 3 pavce debela plast gline, ki mora biti enmalo bolj suha kakor je takrat, kadar se opeke (cegli) iz nje narejajo. Potem se postavi manjši truga v uno in zatlači se krog in krog z glinom vse dobro. Je to do dobrega storjeno in truga postavljena na 2 do 3 čevlje visoko močno podlogo, se debela, ktere morajo biti na koncéh lepo ravno odžagane in omlajene, vtaknejo skoz luknje v trugo tako delječ, da za 3 pavce skoz molé. Kadar so debela tako terdnost položene, da, podperete v sredi, pošev proti tlam ležé in se premakniti ne morejo, po tem se prostor, ki je med notranjo in vunanjo trugo, noter do verha zatlači z glino.

Natlači se pa glina ali izprana ilovca prav skerbno polagoma, in paziti je posebno, da se zatlači prav terdnost okoli debel. Zatega voljo morajo pa tudi, kar je že rečeno bilo, debela tako deleč omlajene biti, kakor deleč seže zatlačba gline in scer noter do lesa, da se med les in liče ne zateka namaka. Na zadnje se pogladi glina, ki se je vzdignila zunaj in znotraj debel. (Konec sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Ovës — živeš za ljudi.) Gorjé ljudém, kadar morajo jesti ovsen kruh. V Bretagni in Elzasu na Francoskem pa kuhajo iz ovsa dobro juho (župo), in iz ovsene in režene moke pečejo dober, tečen kruh. Ovseno pšeno, kuhano v vodi skoz pol ure, osoljeno in z mlekom napravljeno, da dobro mlečno kašo. Namesto mleka je dobro tudi enmalo olja vzeti, v katerem je čbulja pražena (roštana) bila.

(Nora klaja za srilne gosence). Gosp. Albertaci priporoča sledeče: Konec mesca oktobra, preden perje začné rumeno prihajati, naj se o lepem vremenu nabera dopoldne od 8. do 12. ure, posuši, stolče v drobno štupo in tako čez zimo shrani. Kako se ta štupa poklada gosencam, bojo učile bučke, ki jih bo na svetlo dal pod naslovom „Metodo razionale o naturale di allevare i bachi di seta“.

(Korenje dobro kot kislja repa). Gosp. J. Pajk, tesarski mojster in umen kmetovavec, nam pošlje unidan skledico skisanega korenja, naj ga damo skuhati in potem pokusimo. Storili smo to in jedli kisljo korenje, ktereга nihče ni mogel razločiti od naj boljše kisle repe. Ker po tem takim korenjenju zamore popolnoma nadomestovati repo, bo prav, ako gosp. Pajk kaj več o tem spomne v „Novicah“.

Tako ne ravnaajo kmetovavci nikjer, ako-ravno po drugi poti dosegujejo to, kar ste Vina-svetovali. Ljubo nam je, da ste sprožili to reč iz-novega, ker zares! če pogledamo kmetovavce dru-zih dežel, moramo našim večidel očitati veliko ne-marnost o pokladanju piče. Umni kmetovavci drobijo ovës, jčemen, koruzo itd. preden jo dajo zobati konjem, ker na to vižo si prihranijo dobro desetino piče, — goveji živini pa parijo s kro-pom zrezano klajo ali jo samo na sebi ali oso-ljeno namakovajo v vodi.

V „Novicah“ leta 1847 je bilo že svetovano: naj bi naši kmetovavci ravnali tako, kakor vsi umni živinorejci ravnajo na Salcburškem, na Austrian-skem itd., ker imajo po številu živine eno ali več ka d i v hlevu, v kateri namakovajo rezanco kakoršne si bodi slame (detelje ali sena). Kad je napolnjena blizo do verha z rezanco. Na rezanco vlivajo to-liko vode, da se vsa dobro namoči; potem pride-nejo nekoliko domače soli (na 1 vedro 8 lotov), ter vse skup premešajo s kakim kolom; za pobolj-šek pridevajo tudi mervico otrobov. Vsak dan napravljajo nasprot tako pičo, osoljena voda pa služi za 3 ali 4 dni. Rezanca se v taki namaki toliko skisa, da ima vinski duh in okus, in taka namočena in skisana klaja tekne živini neizrečeno dobro. Vsak dober gospodar ravná po teh deže-lah tako.

Tudi brez soli se (po vinski) skisa na drobno zrezana in namočena klaja, in je kaj dobra piča za govejo živino, ker 1) zdrobljena klaja se lože prežveči in zmeša z želodčnim sokom, 2) sirova terda klaja se po namaki naj bolj pri-bliža opresni, 3) klaja razpade v močic, slad-kor in vse drugo, kar je tečnega v nji, ter se lože izvleče iz nje, 4) skisana klaja ima kislati stvar v sebi, ki je močno podobna želodčnemu soku.

Škoda res, da večina kmetovavcov pri nas vsega tega ne porajta, ali prav za prav, da od vsega tega nobenega zapopadka nimajo in da do-bičkov ali „forteljnov“ ne vejo, kako obračati klajo v veči prid!

Hvale vredno je, da ste, častiti gospod, spro-žili to reč: kako bi se dala piča pokladati živini.

Kar željo utiče, da bi se cena živinske soli ponizala, so kmetijske družbe storile kar so mogle. Ker se bo vprihodnje živinska sol delala tudi iz morske, tedaj blizo nas, se je nadjati, da za-tega voljo jo bojo kmetovavci morebiti dobivali po nižji ceni. Kmetijska družba je prosila za to, od-govora pa še nima. Naznanili ga bomo, kadar ji doide.

Zdaj pa še nekaj. Gori ste rekli, da senožet ne more biti več na svetu. Mi pa mislimo da! Naj se razdelé občinski pašniki (gmajne), — naj se pridno gleštajo senožeti, potem bo ena za dve zdala, — naj se za setev živinske klaje odloči kakošna njiva. Tako se bo pomnožil pridelk klaje, ž njo se bo moglo rediti več živine in po živini bo več gñoja, kakor ste lepo dokazali gori. Z Bogom! Vredništvo.

Kako terden lés ohraniti.

(Po dr. Lüdersdorfu.)

(Konec.)

Ni nam potreba po tem, kar smo dozdej po-vedali, na dalje razlagati, kako ravnati z namako lesa. Poglavitno je, da se debela z enim koncom

v trugi, ki vodo dobro derži, tako zamažejo z glino ali ilovco, da je odžagani konec zmiraj pod namako, s katero je napolnjena truga. Po tem pa, ali imamo več ali manj prostora, se vtaknejo debela od vsih 4 strani v trugo v podobi križa, ali le od dvéh stranskih daljih.

Ko pa so debela na to vižo v trugo terdno po-ložene, se napolni z namako do verha — in s tem je vse storjeno za dober izid namakovanja.

Že v 24 urah, včasih še poprej, začne ka-pljati iz drugega odžaganega konca čisti drevësni sok kakor voda, in to terpi neprenehoma tako dol-go, dokler ni namaka izgnala vsega soka, da se po-slednjič ona sama prikaže. Tako je opravljeno vse, zakaj lés ima zdaj namesti svojega soka tisto kot-lovinsko ali cinkovo namako v sebi, ktera ima lés terden ohraniti.

Da je les vës navdan s to namako, se ravna po dolgosti debela; na debelosti njegovi ni nič ležeče. Po naših skušnjah potrebuje 40 čevljev dolgo deblo dobre 3 tedne za namako.

Med tem časom ni storiti drugega nič, kakor včasih 24 ur trugo napolnovati z namako in scer vsaki dan kar je naj bolj moč do verha. Konci debel pa morajo zmiraj biti pod namako, ker se si-cer namesti namake zrak vriva v serkavne žilice debela in kazi in mudi delo.

Zraven tega je gledati tudi na to, kakšna te-kočina se izceja iz drugega konca lésa; je ta bela žleza in ne kaplja sama proč, se mora pridno brisati od debela, da se ne zamaše notrajne cev-čice njegove.

Iz namake se skoz in skoz zamočeno deblo vzame lahko, ker glíne ali ilovce odpraviti ni težko.

Na to vižo zamočeni lés je pod skorjo sivkast, skor černivkast. Ta barva izvira od čresla, kte-rega je, čeravno včasih malo, vendar v vsakem drevesu ali v skorji nekoliko, in pa od železa, ki se najde vselej v navadnem kotlovinskem vitriolu. Znotraj pa je lés nekoliko zelenkast.

Ako se tako zamočen lés vzame berž v delo, se okotlovinijo žage in sekire nekoliko, ali to ne škodje nič. Smo pa lés potem berž omlajili in en-malo osušiti dali, kar se po namaki kmalo in veliko prej kakor scer zgodi, se ne pozna nič na orodju.

Čeravno te skušnje še niso tako dognane, da bi se v njih nič zboljšati ne dalo, sem jih vendar razglasil, ker sem do dobrega prepričan, da bo izvirjal velik dobiček iz njih. Naj poskusijo tudi drugi in naznanjajo svoje skušnje, da pridemo to-liko zaželeni dobroti do konca.

Ozir po svetu.

Muzej britanski.

Velíčanska misel o enóti cele narave in o nikodar pretergani zvezi, ki od začetka do konca sveta kraljuje nad stvarmi nébesa in zemlje, vtelesnjena je v muzeju britanskem, da nikjer tako.

Kdor stopi v to velíčansko shrambo in pregleduje zapopadek njeni, zdí se mu, da, kakor pesnik pravi, potuje izpod neba skoz svet v globočine, ktere zakriva vedna noč.

Začemši z nébesom se ustavijo oči učeníh ogle-dovavcov pred vsem na sila velícih meteornih kam-nih, kateri izpod neba na zemljo padajo, kot posebno prikazni, katerih nihče tajiti ne more, katerih izvirek in začetek pa je še zmiraj zastavica neuganjena. Prav je, da to nebesno kamnje začenja rudnísko zbirko muzeja.